

Lietuvos Respublikos Prezidentei
Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

VIEŠAS KREIPIMASIS

Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir šalinimo

2017 m. birželio 9 d., Vilnius

Lietuvoje vyksta diskusija dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos) ratifikavimo. Mes, žemiau pasirašiusios nevyriausybinės organizacijos, manome, kad turėtų būti išklaustytos ne tik Stambulo konvencijos šalininkų, bet ir jos oponentų, kvestionuojančių konvencijos nuostatas, susijusias su joje esančia *gender* („socialinės lyties“) sąvoka, nuomonės.

Pirmiausia mus, žemiau pasirašiusias organizacijas, stebina kai kurių oficialių Lietuvos Respublikos pareigūnų klaidinantys tvirtinimai, kad *gender* sąvokos Stambulo konvencijoje apskritai nėra, arba kad jos buvimas konvencijoje yra mažareikšmis, arba kad konvencijoje esanti lyties sąvoka apima tiek biologinę, tiek ir socialinę lyties dimensiją.

Nors šios sąvokos nėra neoficialiame lietuviškame Stambulo konvencijos teksto vertime, kuris naudoja *lyties* ir *smurto dėl lyties* sąvokas, tačiau oficialiuose (turinčiuose privalomą galią) konvencijos tekstuose anglų ir prancūzų kalba yra aiškiai naudojamos *socialinės lyties* ir *smurto dėl socialinės lyties* (*gender*, *genre*; *gender-based violence*, *violence fondée sur le genre*) sąvokos bei pateikiami jų apibrėžimai. Taip pat yra aiškiai matyti, kad Konvencijoje asmens lytis suprantama kaip socialinė (*gender*), o ne kaip biologinė (*sex*) kategorija. Tai atsispindi ir konvencijos teksto vertimuose į lenkų ir rusų kalbas („*pleć społeczno - kulturowa*“, „*гендерный*“). Taigi interpretacija, kad Stambulo konvencijoje esanti *gender* sąvoka apima ir biologinę lyties sampratą ar talpina savyje abi - biologinę ir socialinę – sampratas, neturi jokio pagrindo.

Antra, nėra jokių objektyvių priežasčių, kodėl kovojant su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje, būtų reikalinga apibrėžti asmens lyties sąvoką, juo labiau apibrėžti ją taip, kaip ji yra apibrėžta Stambulo konvencijoje. Panašu, kad tokiu būdu, prisidengiant kilnia kovos su smurtu prieš moteris idėja, į Lietuvos teisinę sistemą yra siekiama integruoti *gender* ideologiją, kuri neigia biologinio vyro ir moters skirtingumo tikrovę. Taip manyti verčia faktas, kad Konvencijos autoriai pasirūpino, jog dėl asmens lyties suvokties nebūtų galima daryti išlygų,

nors kovai su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje tai nėra nei esminė, nei būtina Konvencijos nuostata.

Taip pat kyla ne vienas klausimas dėl galimų šios sąvokos įvedimo į Lietuvos teisinę sistemą socialinių pasekmių. *Socialinės lyties* sąvoka yra *gender* ideologijos kalbinis konstruktas. Jos nėra Lietuvos teisėje. Jos įvedimas į Lietuvos teisinę sistemą prieštarautų LR Konstitucijai, kuri remiasi biologine vyro ir moters lyties samprata, kylančia iš žmogaus prigimties, kaip biologinės duotybės, supratimo. LR Konstitucijoje ji išreikšta 18 straipsnyje įtvirtina nuostata, jog „žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės“. Be to, LR Konstitucija numato biologinę lyties sąvoką (29 str.), bet nenumato *socialinės lyties* sąvokos, todėl konvencijos negalima ratifikuoti be atitinkamos LR Konstitucijos pataisos.

Konvencijoje numatytas ne tik diskriminavimo dėl biologinės lyties (*sex*), bet ir diskriminavimo dėl *socialinės lyties (gender)* ir *socialinės lyties tapatybės (gender identity)* draudimas, o taip pat pareiga į mokymo programas įtraukti medžiagą apie *nestereotipinius lyčių vaidmenis*, rodo, kad ja siekiama ne tik kovoti su smurtu, bet ir legitimuoti priemones, skirtas požiūrio į asmens lyties sampratą kaitai. Toks teisinis reguliavimas gali iškreipti žmogaus teisių ir laisvių pusiausvyrą Lietuvoje, nes sudaro prielaidas ateityje nepritarimą *socialinei lyties* arba lyties tapatybės idėjai laikyti smurto forma, o biologinės lyties samprata grįstą ugdymą traktuoti kaip „transseksualių“ asmenų diskriminaciją. Tokio teisinio reguliavimo dėl jo potencialių pasekmių Lietuvos socialinei sistemai negalima laikyti mažareikšmiu.

Be to, Konvencijoje numatyta prievolė diegti mokymą apie *nestereotipinius lyčių vaidmenis* visų formaliojo švietimo lygių ugdymo programose prieštarauja LR Konstitucijos 26 straipsnyje įtvirtintai prigimtinėi tėvų ir globėjų teisei „*nevaržomai rūpintis vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus*“.

Trečia, Stambulo konvencijos nuostatos iš esmės tik atkartoja LR Smurto artimoje aplinkoje įstatymą ir kai kurias LR Baudžiamojo kodekso nuostatas bei neįneša jokio naujo teisinio instrumento kovai su smurtu prieš moteris. Manome, kad Lietuvai trūksta ne Konvencijoje numatytų teisėkūros priemonių, bet efektyvaus kovos su smurtu artimoje aplinkoje administravimo ir konkrečių Lietuvos valstybės institucijų ir jų pareigūnų veiksmų įgyvendinant Lietuvos teisėje jau egzistuojančias kovos su smurtu prieš moteris priemones (pvz., smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnių vertinimo metodikos sukūrimo ar efektyvaus smurtautojo atskyrimo nuo aukos mechanizmo įdiegimo).

Ketvirta, pripažįstame, kad smurtas prieš moteris ir smurtas artimoje aplinkoje Lietuvoje yra problema. Tačiau nesutinkame su Stambulo konvencijos nuostata, jog prieš moteris yra smurtaujama dėl to, kad jos yra moterys (3 straipsnio d dalis ir kt.). Stambulo konvencija remiasi pavojinga *vienos lyties asmenų neapykantos kitos lyties asmenims* paradigma. Moksliniai tyrimai rodo, kad smurtas nėra susijęs su lyties faktoriumi - buvimu vyru ar moterimi. Smurtas yra išmoktas elgesys (tiek vyrams, tiek moterims). Dėl tos priežasties kai kurios moterys gali smurtauti ne mažiau, nei kai kurie vyrai. Be to, smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos bei kovos su juo priemonės turėtų pasitarnauti vyro ir moters sutaikinimui, darnos šeimoje atkūrimui ir stiprinimui, o ne lyčių priešpriešos skatinimui. Mokslo įrodymais nepagrįsta

“*smurto dėl lyties*” samprata gali sąlygoti netinkamus sprendimus tiek viešojo administravimo, tiek ir teisėkūros srityse, netinkamą metodų ir priemonių kovojant su smurto prieš moteris reiškiniu pasirinkimą.

Neramina tai, kad tiek Stambulo konvencijos pasirašymo, tiek ketinimo ją ratifikuoti metu visuomenė nebuvo ir nėra aiškiai informuojama apie galimas ratifikavimo pasekmes Lietuvos socialinei sistemai ir kad Lietuvos valstybės institucijų iniciatyva nevyksta vieša **objektyvi** diskusija dėl didelei Lietuvos visuomenės daliai susirūpinimą keliančių konvencijos nuostatų.

Matydami, kad šios konvencijos ratifikavimas dėl aukščiau išvardintų priežasčių atneštų Lietuvos valstybei daugiau žalos negu naudos, mes, žemiau pasirašiusios organizacijos, pasisakome, kad Lietuva neratifikuotų Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos).

Laisvos visuomenės institutas

NVO vaikams konfederacija (atstovauja 86 nevyriausybinės organizacijas)

Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija (atstovauja 33 nevyriausybinės organizacijas)

Lietuvos šeimos centras (atstovauja 54 regioninius šeimos centrus)

Santuokos ir šeimos studijų centras, VDU

Lietuvos tėvų forumas

Vakarų Lietuvos tėvų forumas

Šeimos institutas

Ateitininkų federacija

Daugiavaikių šeimų asociacija “MES”

Jaunimo sambūris “Pro Patria”

Pasaulio gydytojų federacija “Už žmogaus gyvybę”

Kauno arkivyskupijos katechetikos centras

Katalikų bendruomenė Gyvieji akmenys

Tvirtinu aukščiau išvardintų organizacijų pritarimą viešo kreipimosi tekstui

Laisvos visuomenės instituto direktorė Kristina Zamarytė-Sakavičienė